

RECENZIE

Peter Dubovský (editor): GENEZIS

Vydavateľstvo Dobrá kniha, Komentáre k Starému zákonu, I. zväzok, Trnava 2008, 828 strán.

Slovenským čitateľom sa dostáva do rúk komentár ku knihe Genezis ako prvá publikácia z radu Komentáre k Starému zákonu, ktorú vydáva Dobrá kniha. Projekt písania komentárovej rady prebieha pod záštitou Teologickej fakulty Trnavskej univerzity.

Kniha systematicky a veľmi podrobne vysvetľuje každú kapitolu Genezis v piatich častiach. Prvá časť je vlastne prekladom hebrejského masoretského textu a gréckeho textu Septuaginty, ktoré sú postavené v paralelných stĺpcoch aby sa dali porovnať ich niekedy odlišné verzie. Dôležitosť prekladu z hebrejského originálu netreba obzvlášť zdôrazňovať a grécka Septuaginta je dôležitá hlavne kvôli používaniu v patristickom období. Obsahom druhej časti sú vysvetlenia filologického charakteru a textovo-kritické poznámky. Je určená študentom teológie, ktorí majú aspoň základy hebrejčiny a gréčtiny. Tretia časť je výkladom vybraných slov a fráz, ktoré sú z hľadiska významu pochopiteľné len pri hlbšom štúdiu. Najprv je uvedený moderný komentár vysvetľujúci názvy lokalít, sociálny a kultúrny kontext, archeologické údaje a pod. Za tým nasleduje výklad daného textu patristickou a rabínskou exegézou. Práve toto trojstupňové poňatie komentára je novinkou nielen na Slovensku ale aj európskom kontexte a má zvlášť veľkú hodnotu. Štvrtá časť uvedená ako „kompozícia“ má za úlohu podať celostný pohľad na text komentovanej kapitoly. Príbeh je opísaný tak, aby bola zrejmä jeho naratívna štruktúra. To dáva čitateľovi nahliadnuť do logiky, ktorou sám autor (redaktor) stmelil jednotlivé príbehy. Niekedy v tejto časti nájdeme analýzy, ktoré objasňujú kontext v rámci celej Biblie, poprípade širšej literárnej tradície Starého blízkeho východu. Posledná, piata časť, obsahuje tri roviny: teologickú, liturgickú a pastoračnú. Teologická aplikácia vysvetľuje, aké plauzibilné teologické závery možno vyvodiť z daného textu. Liturgická aplikácia prezentuje používanie textov v liturgickom kontexte, t. j. kedy sa daný text číta a ako ho spája s čítaním z Nového zákona. Pastoračná aplikácia ponúka možnosti využitia textu pri katechéze.

Hodnotnou zložkou komentára sú exkurzy. Pri komentovaní opisu stvorenia nájdeme pohľad súčasnej vedy k tejto problematike. Sú tu vysvetlené dejiny vesmíru z pohľadu astronómie a vznik života na zemi z pohľadu biológie a paleontológie. Podobne pri príbehu Abraháma nájdeme exkurz o historickosti a datovaní patriarchov, kde sú prezentované rôzne hypotézy o ich dejinnom zaradení.

Komentár je na Slovensku skoro po všetkých stránkach prelomovým dielom. Zasahuje všetky okruhy možných otázok, ktoré si kritický čitateľ pri čítaní textu môže položiť a ponúka odpovede, ktoré vyplýva-

jú z najnovších poznatkov filológie, histórie, archeológie a v prípade exkurzov ku Gn 1 aj prírodných vied a astronómie. Každopádne ide o publikáciu, ktorá by nemala chýbať v knižnici žiadneho čitateľa Biblie kladúceho si náročnejšie otázky.

Jozef Tiňo

**František Rábek, Gašpar Fronc, Viliam Novák
a Igor Túnyi:**

DVE KRÍDLA, KTORÉ POVZNÁŠAJÚ K PRAVDE

Úvahy nad Encyklikou Jána Pavla II. Fides et ratio (viera a rozum)
Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2008

Iste by bolo možné položiť si zmysluplnú otázku, na čo je potrebné vydávať zostručnenú verziu encykliky *Fides et ratio*, keď je k dispozícii kompletný text tohto dokumentu, ktorý sa podrobne zaoberá problematikou vzťahu medzi vierou a rozumom. Dôvodov na takéto počin by sa našlo viac, ale za podstatné považujem najmä tieto argumenty:

Často sme svedkami toho, že najmä v oblasti humánnych vied sa autori orientujú skôr na vytvorenie uceleného literárneho diela, ako na stručné prezentovanie svojich originálnych myšlienok. Potom sa ľahko môže stať, že v záplave rozsiahlej literárnej apologetiky sa tieto myšlienky takmer úplne vytratia. Široká verejnosť, a to najmä čitatelia z prirodovedných a technických kruhov, by často radšej uvítali miesto literárnych esejí vecnú a stručnú informáciu o podstatných myšlienkach a úmysloch dávajúcich sa na všeobecnú známosť. Presne to sa v počíne autorov v súvislosti so spomínanou encyklikou aj deje.

Pápežskú encykliku treba chápať ako oficiálne stanovisko Cirkvi k aktuálnym otázkam viery, ako aj diania v sekulárnej sfére. Má slúžiť na to, aby sa každý veriaci kresťan-katolík vedel správne zorientovať v oblastiach, ktoré sa týkajú obsahu samotnej viery, ako aj jej aplikácie na riešenie závažných spoločenských problémov. Aby sa tento cieľ aj skutočne naplnil, nemá každý možnosť hlboko sa ponoriť a začítať do často rozsiahlej filozofickej apologetiky, ale má dostať možnosť pružne sa oboznámiť so stručnými a vecnými formuláciami podstatných myšlienok. Predložený text to naplňuje nielen z hľadiska vybraných hlavných myšlienok encykliky, ale aj poukazom na presnú lokalizáciu uvedených tiež do kontextu celého originálneho diela, čo umožňuje záujemcom o širší komentár k nim bez problémov nájsť aj podrobnejší výklad.

Predložený výber hlavných myšlienok však môže dobre poslúžiť ešte aj pri iných aktivitách. Autori rôznych článkov, ako aj ucelených publikácií sa vo svojich textoch často potrebujú oprieť o autoritatívne vyjadrenia v kompetentných prameňoch a pri tomto úsilí môže takéto výber poskytnúť vynikajúcu službu.

Žiada sa ešte pripojiť jednu myšlienku, ktorá sa v súvislosti s encyklikou *Fides et ratio* nie príliš zdôrazňuje. Žijeme v dobe, v ktorej vzdelanostná úroveň obyvateľstva pozoruhodne vzrastá, a je preto logické, že

pri vytváraní vlastného „svetonázoru“ bude postupne viac dominovať „ratio“, preto je žiaduce uplatňovať sekulárnu vedu aj v teologickej oblasti, na čo nás encyklika čiastočne aj nabáda.

Záverom možno teda konštatovať, že počín autorov zverejniť dobre premyslený výber podstatných myšlienok zo spomínanej encykliky a ich starostlivý preklad do slovenčiny je veľmi užitočnou aktivitou a možno hádam aj odporučiť, aby sa podobne postupovalo aj v prípade objavenia sa ďalších oficiálnych dokumentov, vydaných cirkevnou hierarchiou pre potreby širokého okruhu veriacich.

Július Krempaský

Dušan Magdolen et al.:

HMOTA – ŽIVOT – INTELIGENCIA VZNIK

Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2008

Monografia D. Magdolena et al. „Hmota – Život – Inteligencia, Vznik“ je zborníkom 11 esejí, napísaných renomovanými slovenskými odborníkmi. Kapitoly sú zoradené tak, aby podávali obraz o súčasnom stave poznania počiatkov sveta okolo nás. Hoci bolo snahou zostavovateľa položiť akcent na vznik troch základných atribútov bytia, a to hmoty, života a inteligencie, čitateľ sa v širšom kontexte dozvie aj o názoroch na vznik Vesmíru, Zeme, človeka, civilizácie, štátnosti, jazyka, umelej inteligencie a iných skutočností materiálneho a duchovného života.

Každý z nás si z času na čas položí otázku o pôvode a zmysle všetkého, čo nás obklopuje, zvlášť o pôvode a zmysle ľudského života. Len človek má schopnosť plánovať a rozumne usmerňovať svoje konanie. Aby vedel odhadnúť a aktívne ovplyvniť vývoj čohokoľvek, musí poznať minulosť daného subjektu. Pri skúmaní minulosti musí zákonite dôjsť k jeho počiatku alebo vzniku.

Kniha, hoci je písaná populárne, vyžaduje značné množstvo všeobecných znalostí. Čitateľ, od ktorého sa neočakáva, aby rozumel všetkému, musí v mnohom vziať do ruky terminologický slovník, či encyklopédiu fyziky, biológie, informatiky, genetiky, filozofie alebo aj samotnú Bibliu. Našťastie, zborník je zostavený tak, že čitateľ môže niektoré kapitoly vynechať a zamerať sa iba na informácie, obsiahnuté v kapitolách týkajúcich sa problematiky, ktorá ho zaujíma.

Eseje uvedené v monografii sú písané tak, že skĺbujú súčasné poznatky o počiatkoch jednotlivých subjektov a sú umne popretkávané exkurzmi do dejín výskumu toho-ktorého predmetu. Na konci každej kapitoly môžeme vytušiť perspektívu bádania v danej oblasti. Kniha je obsažná, a tak čitateľ pri prelúskavaní jednotlivých kapitol prechádza rôznymi fázami pocitov a náhľadov na ľudskú snahu po poznaní. Keď zistí, že skoro každá esej poukazuje aj na biele miesta informácií o pôvode a mechanizme vzniku či už hmoty, života alebo inteligencie, môže prepadnúť skepse. Naplno sa odhalí pravda, že pri nájdení odpovede na

jednu otázku sa vynorí množstvo ďalších. Na druhej strane, kniha môže čitateľa naplniť optimizmom a dôverou v silu ľudského ducha. Čitateľ sa tiež môže pristihnúť pri myšlienke: Načo je vôbec snaha človeka poznať začiatok a vznik vecí? Nie je lepšie vziať veci také aké sú, naučiť sa ich používať a nepátrať po ich pôvode? Nanajvýš si osvojiť presvedčenie, že všetko bolo niekým stvorené, v optimistickejšej podobe, že všetko bolo stvorené v prospech človeka. Aj keď takéto myšlienky v čitateľovi skrsnú, pri hlbšej analýze obsahu knihy nadobudne presvedčenie, že človek túži po pravde, že ho to ťahá k záhadám a že sa neuspokojí, kým nezíska odpoveď na otázku, ktorú akoby mu kládla sama príroda: Kto som a odkiaľ prichádzam?

Knihy v mnohých pasážach pomáha čitateľovi nájsť odpoveď na najzákladnejšie ľudské otázky: Má svet zmysel? Má zmysel človek? Má zmysel môj život? Nevdojak ho núti zamyslieť sa nad etickými aspektmi počiatku a ukončenia ľudského života. Môže byť tiež významným inšpiratívnym zdrojom pre študentov a začínajúcich vedeckých pracovníkov, ktorí hľadajú orientáciu svojho bádateľského smeru. Je chvályhodné, že táto publikácia prichádza na pulty kníhkupectiev zo slovenského vydavateľstva a jej autormi sú slovenskí vzdelanci. Ešte donedávna bolo podobných prác domácej proveniencie poskromne. Čitateľ mohol väčšinou siahnuť len po cudzojazyčnej literatúre alebo po prekladoch.

Prakticky nie je v silách jedinca detailne posúdiť všetky kapitoly. Zrozumiteľnosť kapitol pre široký okruh čitateľov závisí jednak od popularizačných schopností autorov a jednak od danej témy. Je jasné, že state týkajúce sa vývoja človeka, jeho reči, civilizácie, či štátnosti sú pre väčšinu ľudí pochopiteľnejšie než state o vzniku galaxií alebo bunecných systémov.

Svojím vzdelaním som fyzik, a preto mi je najbližší obsah prvej časti monografie, a to esej o vývoji Vesmíru od Veľkého tresku a esej o vzniku prvkov, galaxií, hviezd a planét. Obe sú napísané zrozumiteľne. Zvlášť autor prvej z nich má veľké popularizačné schopnosti. Na konci oboch kapitol je bibliografia, v ktorej absentujú odkazy na vlastné práce. Buď ich autori zo skromnosti neuvádzajú, alebo toto sú ich prvotiny na poli popularizácie. Keďže bibliografia je zároveň aj odporúčenou literatúrou, prekvapuje tiež istý etický nedostatok, a to skutočnosť, že sa v nej neobjavujú odkazy aspoň na niektoré slovenské publikácie podobného zamerania (napr. z poslednej doby autorov Blažeka et al., Krempaského a pod.).

Iné kapitoly si netrúfam podrobne hodnotiť po vecnej stránke. Čo sa týka štýlu, najmenej zrozumiteľné sú eseje o vzniku bunky a o vzniku inteligencie v umelých systémoch. Ostatné sú z hľadiska zrozumiteľnosti dobré a všetky približne na rovnakej úrovni. Bolo rozumné, že zostavovateľ zaradil do monografie kapitolu 10, ktorá vnáša terminologický a systémový poriadok.

Publikáciu ako celok treba hodnotiť vysoko pozitívne a odporúčať širokej odbornej aj laickej verejnosti.

I. Túnyi